

VOCABULARI UNITATS 3 I 4

AGENDA 21

Programa de la Nacions Unides que fa referència al Desenvolupament sostenible. Va ser aprovada a la Cimera de la Terra de 1992 a Rio de Janeiro per 178 països. Constitueix un pla d'acció per als anys 90 i primera meitat del segle XXI

ANTROPOGÈNIC

Que és produït per l'acció dels éssers humans

AQUÍFER

Formació geològica porosa a través de la qual flueix l'aigua subterrània

BANCA ÈTICA

Està formada per aquelles entitats financeres que apliquen els principis de les finances ètiques. És a dir, aquelles que tenen per objectiu fer compatible la rendibilitat financera i econòmica amb l'assoliment d'objectius socials i ambientals. Es distingeix de la banca convencional en la naturalesa socials dels projectes que finança i en la transparència de les seves accions.

BIOCAPACITAT

Capacitat d'una àrea específica biològicament productiva de generar un proveïment regular de recursos renovables i d'absorbir els residus de consum. Quan l'empremta ecològica d'una regió supera la seva capacitat biològica vol dir que se n'està fent un ús raonable.

BIODIVERSITAT

Diversitat dels éssers viu. És una característica fonamental de tots els sistemes biològics, resultat del procés evolutiu, que es manifesta en l'existència de la gran varietat de formes de vida que habiten el planeta.

BIOMA

Comunitat biogeogràfica, territorialment molt àmplia, constituïda per un conjunt de comunitats animals i vegetals relativament homogeni, amb una estructura, un funcionament i una evolució estretament relacionats amb el clima.

BIOSFERA

Capa més externa de l'escorça terrestre on es desenvolupa la vida

BIOTA

Conjunt dels éssers vius d'un indret determinat.

CABAL FLUVIAL

Quantitat d'aigua que travessa una secció d'un riu en la unitat de temps

CARBÓ DE COC

S'obté del carbó. S'utilitza gairebé exclusivament per generar energia termoelèctrica, o per alimentar des de petites fargues fins a grans forns de fosa minerals.

CARTA D'AALBORG

El 1994 en aquest ciutat danesa es va signar la Carta de Ciutats Europees vers la Sostenibilitat, o compromís per desenvolupar localment l'Agenda 21

COMBUSTIBLES FÒSSILS

Són aquells originats per la fossilització de la matèria orgànica

CONTAMINACIÓ DIFOSA

És l produïda per determinants elements contaminants. Entre aquests elements es poden destacar els pesticides i els fertilitzants provinents de les terres de conreu i els que procedeixen de l'aigua de les tempestes que flueix de les ciutats, que pot arrossegar aigües residuals, metalls pesants, olis, hidrocarburs, escombraries, productes químics...

CURS FLUVIAL

Recorregut d'un riu des del naixement fins a la desembocadura

DEGRADACIÓ DEL SÒL

Fenomen induït per la pressió humana que té com a resultat la pèrdua de l'actual o de la futura capacitat del sòl per suportar la vida humana i vegetal.

DELICTE ECOLÒGIC

Delicte derivat d'una acció perniciosa contra el medi ambient (contaminació d'un riu, incendis provocats, etc.) i com a tal perseguible penalment. La Constitució Espanyola recull el dret de tots a gaudir d'un medi ambient adequat i preveu sancions per aquells que atemptin contra el medi ambient, això es recull com a delicte ecològic.

DEPURACIÓ D'AIGÜES

Procés que consisteix a eliminar les impureses existents en les aigües residuals per què no contaminen. Segons la finalitat que tingui l'ús de les aigües, hi ha diferents tipus de tractaments, però, són essencials per evitar la contaminació del medi ambient. La Unió Europea va obligar a instal·lar plantes depuradores abans del 2005, en totes les localitats de més de 10.000 habitants.

DESASTRE NATURAL

Fenomen, la identitat del qual, provoca un efecte devastador. Així, per exemple els períodes de sequera a les darreres dècades del segle XX, o , pel contrari les inundacions generalment provocades per la gota freda a la façana mediterrània que ocasiona revingudes i provoca elevades pèrdues econòmiques, o les esllavissades de terra i els enderroc.

DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

És un model de desenvolupament socioeconòmic que satisfà les necessitats de les generacions presents sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les pròpies necessitats. El desenvolupament sostenible exigeix una resposta que resolgui les desigualtats.

DESFORESTACIÓ

És la pèrdua o alteració de la capa forestal existent sobre el planeta. És l'acció de suprimir els boscos o les masses forestals per implantar-hi explotacions agrícoles, ramaderes, industrials.

DESERTITZACIÓ

És el procés pel qual un territori que no posseeix les condicions climàtiques dels deserts n'adquireix les característiques com a conseqüència de la pèrdua de la coberta vegetal i de la forta erosió que sofreix el sòl. És a dir, la transformació d'un terreny en desert per causes antròpiques (desforestació, l'abús de pastures o la sobreexplotació agrícola). Quan la intervenció de l'ésser humà en aquest procés és decisiva, aleshores es parla de desertificació.

DEPURACIÓ D'AIGÜES

Acció que es desenvolupa a una depuradora, que és una obra hidràulica que té com a finalitat el tractament de les aigües residuals dels habitants d'una zona per evitar que contaminin. Aquesta aigua, un cop tractada, pot ser aprofitada per a regadiu o altres usos.

ECOLOGIA

És una part de la biologia. És una ciència que estudia les relacions entres els éssers vius i el seu medi. Per tal de facilitar aquest estudi, la biosfera s'ha dividit en unitats més petites denominades ecosistemes.

ECOSISTEMA

És una subdivisió de la biosfera que es pot estudiar com a unitat funcional; es caracteritza pel clima, per la seva distribució i per les propietats de la biomassa i de producció que presenta. L'ecosistema és una unitat pràctica que va proposar l'ecòleg anglès Arthur G. Tansley (1871-1955) per definir l'entorn físic comú en que viuen molts individus de diferents espècies.

EFECTE HIVERNACLE

Fenòmen natural que per ell mateix no és una amenaça per a la vida a la Terra, al contrari: gràcies a aquest fenomen la temperatura de la Terra és perfecta per a la vida. Provocat per les concentracions de gasos com el diòxid de carboni i el metà procedent de la crema continuada de combustibles fòssils.

EMPREMTA ECOLÒGICA

És un indicador de sostenibilitat que resumeix, per a cada individu, quina és l'àrea necessària per produir els recursos que utilitza i per assimilar els residus que genera. El seu objectiu consisteix a avaluar l'impacte sobre el planeta d'una determinada manera de viure. S'ha estimat en 1,8 ha la biocapacitat del planeta per cada habitant. No obstant això, cada ésser humà està gastant la quantitat de 2,23 ha.

ENDEMISME

Espècie (vegetal o animal) que viu exclusivament en una àrea determinada. Es troben adaptades a un entorn natural molt determinat. Es tracta d'un fenomen biològic que consisteix en l'aïllament geogràfic d'una espècie, això suposa unes diferències genètiques respecte a les seves semblants. Els ambients més propensos als endemismes són les illes i els entorns d'alta muntanya. Per ex: la violeta del Teide, el ferreret a Mallorca.

ENERGIA PRIMÀRIA

Fonts d'energia que es troben a la natura; algunes no poden fer-se servir directament i necessiten una transformació

ESPAI NATURAL PROTEGIT

Espai natural que, pels seus elevats valors ecològics i ambientals, ha estat protegit mitjançant una acció legislativa o administrativa. Hi ha diverses figures i nivells de protecció a l'Estat espanyol.

ESTIATGE

Període de cabal mínim

FISSIÓ NUCLEAR

Procés per mitjà del qual un nucli es

FORAT DE LA CAPA D'OZÓ

L'augment de CFC ha reduït fins a un 70% l'ozó de l'atmosfera i ha creat una mena de forat sobre l'Antàrtida; l'ozó és l'encarregat de foltrar les radiacions ultraviolades procedents del Sol, que són nocives.

FUSSIÓ NUCLEAR

Procés pel qual dos nuclis atòmics s'uneixen per formar-ne un de pes atòmic més gran

GARRIGA

Comunitat de matoll típic de l'àrea mediterrània, poc densa i oberta, composta per plantes perennifòl·lies i anuals. Generalment és producte de la degradació de la màquia. Hi trobem espècies com el bruc, l'argelaga, el tem, el romaní, etc.

HIDROCARBUR

Compostos orgànics formats per àtoms de carboni i d'hidrogen. Els hidrocarburs extrets directament de formacions geològiques en estat líquid es coneixen com a petroli, els que es troben en estat gasós són coneguts com a gas natural

IMPACTE AMBIENTAL

Conjunt d'alteracions del medi ambient provocades per la pràctica de determinades activitats humanes: a indústria, la urbanització, la mineria, etc.

INFORME BRUNDTLAND

El 1972 es va celebrar a Estocolm la primera reunió mundial sobre el medi ambient, en la qual van participar 113 països. A partir de les conclusions de la Conferència d'Estocolm el 1987 es

va redactar un document que, amb el títol *El nostre futur comú*, va ser dirigit per Gro Harlem Brundtland, ex primera ministra de Noruega. En aquest text, conegut també com a Informe Brundtland, es remarcava l'extrema pobresa dels països del sud i el consumisme exacerbada dels països del Nord com a causes fonamentals de la insostenibilitat del desenvolupament i de la crisi ambiental.

LACUSTRE

Zones humides en les quals l'aigua té prou profunditat perquè hi hagi diferències de temperatura entre la superfície i els fons, com les llacunes de Riudera i l'estany de Banyoles

MÀQUIA

Formació arbustiva mediterrània, densa i alta (supera sovint els dos metres). Està integrat per plantes perennifòl·lies i escleròfil·les. Generalment és producte de la degradació del bosc mediterrani. Hi trobem espècies com l'arboçer, el llentiscle, l'ullastre, el garrover, etc.

MICROCRÈDIT

Préstec d'una petita quantitat de diners a persones que es troben en situació de pobresa i marginació perquè puguin desenvolupar projectes d'autoocupació que els permetin d'obtenir una font regular d'ingressos. Als països del Tercer Món ha estat una font de progrés i de desenvolupament local.

MINERALS METÀL·LICS

Matèries a partir de les quals s'obtenen els metalls. Es troben petites quantitats i cal obrir mines per arribar-hi.

MINERALS NO METÀL·LICS

Materials l'aprofitament dels quals té altres finalitats diferents de l'obtenció de metalls. També són coneguts com a minerals industrials, per a la construcció, per a la indústria química, etc.

OPEP

Organització de Països Exportadors de Petroli. És un càrtel format de països productors de petroli amb la intenció de negociar conjuntament amb les empreses petrolíferes qüestions referents a volums de producció, preus i drets d'exportació. Fundada el 4 de setembre de 1960 a Bagdad. Els 5 països fundadors són: Aràbia Saudita, Iraq, Iran, Kuwait, Veneçuela. Actualment en formen part els següents països: Algèria, Angola, Nigèria, Emirats Àrabs Units, Líbia, Qatar, Equador. Com antics membres citar a Gabon i Indonèsia.

PAISATGE NATURAL

És aquell que no ha estat modificat per acció de l'home. Són el resultat de la combinació dels diferents elements del medi físic: el relleu, el clima, la vegetació i la hidrografia.

PALUSTRE

Zones humides d'aigües superficials i fluctuants al llarg de l'any, com les Tablas de Daimiel. Entren en aquesta categoria els estuaris, els deltes i les albuferes.

PARATGE NATURAL D'INTERÈS NACIONAL

Consisteix en un territori d'extensió mitjana o reduïda que es caracteritza per la seva singularitat i per les activitats que s'hi desenvolupen, les quals s'han de limitar als usos tradicionals compatibles amb la conservació del paisatge.

PAISATGE ANTRÒPIC

És aquell que ha estat molt modificat per l'acció humana. Els canvis socials, econòmics i tecnològics fan d'aquest tipus de paisatge un conjunt d'elements en constant transformació.

PARC NACIONAL

Consisteix en un territori extens on no es pot desenvolupar cap activitat d'explotació dels seus recursos naturals

PARC NATURAL

Consisteix en un territori d'una extensió molt variable on es permet el desenvolupament d'activitats econòmiques compatibles amb la conservació dels seus valors naturals. Són de menor extensió que els parcs nacionals, però, són àrees poc transformades per l'ocupació i l'activitat econòmica humana. Mantenen l'Explotació dels recursos primaris de la zona, al mateix temps que fomenten el turisme rural. Estan gestionats per les Comunitats Autònomes (Mondragò, Albufera de València, Parc Marítim-Terrestre de l'Arxipèlag de Cabrera, Covadonga, Doñana...

PEIN

Pla d'Espais d'Interès Natural. Pla establert l'any 1985 pel govern de la Generalitat de Catalunya, segons el qual se seleccionaven un seguit de zones de tot l'espai català, tant terrestre com marítim, que calia protegir. L'any 2007 el PEIN incloïa un total 165 espais, que representaven 10.402 Km².

PIS O ESTATGE DE VEGETACIÓ

Estructura en que es disposa la vegetació de muntanya, quan les espècies vegetals s'organitzen en funció de l'altitud d'acord amb les condicions de pluviositat, temperatura i insolació.

PLUJA ÀCIDA

Precipitació líquida que porta, en dissolució, productes químics, sobretot compostos de sofre, procedents de la contaminació atmosfèrica. Aquesta precipitació té un efecte nociu sobre la vegetació, ja que pot arribar a matar les plantes de regions senceres.

PRATS D'ALTA MUNTANYA

Formació vegetal de plantes bulboses i de períodes vegetatius curts, les quals han de passar gran part de l'any sota neu dins d'un paisatge rocós. Situats al pis alpí dels Pirineus i de les majors altituds de la Serralada cantàbrica, entre els 2.000 i els 3.000 m. La formació herbàcia serveix de pasturatge al ramat en l'època del desgel.

PRODUCCIÓ

Suma dels productes obtinguts per una empresa en un període determinat de temps.

PRODUCTIVITAT

Relació entre la producció i els recursos emprats per obtenir-la en un període determinat de temps.

PROTOCOL DE KYOTO

Acord internacional que té com a objectiu limitar les emissions de gasos que provoquen l'escalfament global.

PURINS

Líquids formats per excrements i orina dels porcs

RECURS NATURAL

Comprèn qualsevol material o energia que la humanitat pot obtenir a partir del medi ambient físic per tal de cobrir les seves necessitats biològiques i socials.

RECICLATGE

Procés industrial que consisteix en utilitzar part dels residus que generem (paper, plàstic, vidre, cartró, llaunes..) com a primera matèria per a fabricar altres productes i materials després d'un tractament adequat. Per fer-ho cal separar els components dels fems i dipositar-los en contenidors diferents.

RECURSOS RENOVABLES

Són els que es regeneren de manera natural a un ritme igual o superior a aquell al qual són explotats per la societat. La radiació solar, el vent, l'aigua, el sòl, les plantes i els animals són els principals recursos renovables al nostre abast.

RECURSOS NO RENOVABLES

Són aquells que es generen a la natura d'una manera tan lenta que, per raons pràctiques, cal considerar que existeixen en quantitats finites. S'hi inclouen els combustibles fòssils – com ara el carbó, el petroli o el gas natural - els combustibles nuclears, principalment l'urani i una gran varietat de minerals no energètics, ja siguin metàl·lics o no metàl·lics.

RÈGIM FLUVIAL

Variació de la quantitat d'aigua o cabal d'un riu

RESERVA NATURAL

Consisteix en un territori d'extensió reduïda, però d'alt interès científic, on es desenvolupen tasques de caràcter científic i l'accés és restringit. Generalment, la declaració d'espai natural protegit es fa amb la finalitat de conservar els seus ecosistemes naturals.

RESERVA DE LA BIOSFERA

Figura de conservació definida per la UNESCO que pretén harmonitzar la preservació d'entorns naturals únics amb la presència humana i la obtenció de rendiments econòmics. Solen protegir-se ecosistemes terrestres, costaner, marítics, o una combinació dels mateixos. Menorca és una Reserva de la biosfera

SMOG

Deriva de les paraules angleses *smoke* (fum) i *fog* (boira). És una forma de contaminació de l'aire amb contaminants durant un llarg període d'altres pressions (anticicló), que provoca l'estancament de l'aire i, per tant, la permanència dels helis en les capes més baixes de l'atmosfera, degut a que la seva densitat és major.

SOBREPASTURA

Pastura abusiva que comporta la destrucció dels ecosistemes que serveixen d'aliment als ramats.

VEGETACIÓ XERÒFILA

Vegetació adaptada per suportar i viure en un medi escàs en aigua. Tenen un gran desenvolupament de les arrels, parts llenyoses abundants i fulles perennes i petites, envernissades per a evitar la transpiració. Un exemple seria l'alzina.

XARXA NATURA 2000

Incloou tots aquells ecosistemes que tenen algun nivell o altre de protecció legal segons les directives de la UE, a fi de garantir la biodiversitat i la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i la flora silvestres